

معبد هیبیس یادگار معماری هخامنشیان در مصر

رحیم ولایتی

مقدمه :

کوروش دوم در سال ۵۵۰ پیش از میلاد پس از فتح شوش (پایتخت ایلام) و فتح اکباتان (پایتخت مادها) توانست ضمن فتح بخشی از آسیای صغیر در سال ۵۴۹ پیش از میلاد بابل را هم فتح کند و قلمرو امپراتوری هخامنشی را در آسیای نزدیک هم مرز مصر، آخرین قدرت بزرگ باقی مانده گسترش دهد.^۱ فتح مصر که قبلاً توسط کوروش در مطرح شده بود با دقت از سوی جانشین او کمبوجیه طراحی شد. پس از تمرکز قوا در فلسطین، حمله ایرانیان در بهار ۵۲۵ پیش از میلاد آغاز گردید. ارتش ایران از شهر غزه عازم مصر می شود.^۲ کمبوجیه از سال ۵۳۰ تا سال ۵۲۵ پیش از میلاد برای مقابله با قدرت بسیار نیروی دریای مصر دست به ایجاد نیروی دریائی پیشرفته برای ایران زد. اوباعراب شبه جزیره برای کمک به عبور ارتش ایران.^۳ و رساندن محموله های آب برای رسیدن نیرو به پلوزیوم وارد مذاکره شد. و سپاه ایران در این منطقه، قوای مصر را منهدم ساخته و بعد از شکستن مقاومت شهر هلیپولیس، شهر ممفیس، که پساتیک سوم آخرین فرعون سلسله سائزس (Sais) سلسله بیست و ششم با قوای باقی مانده در آن بسر می برد به محاصره درآورد. و با سقوط شهر ممفیس و اسارت درآمدن فرعون مصر، کمبوجیه در سال ۵۲۵ پیش از میلاد حاکم مصر شد. و از این تاریخ اولین حکومت ایرانی مصر، یا سلسله^۴ بیست هفتم تا سال ۴۰۴ پیش از میلاد ادامه پیدا کرد.^۵ جدول ذیل مقایسه زمانی را از دوران حکومتی سلسله بیست و پنجم تا سلسله سی و یکم در مصر و ایران را و ترتیب حکومت شاهان هخامنشی را در حکومت ایرانی سلسله بیست و هفتم و سلسله سی و یکم در مصر را نشان می دهد. (جدول گاهنگاری ۱)

^۱ - ویلفرید زابیل . ۱۳۸۰ ص ۶۳

^۲ - G. Posener , 1936 (Introduction)

^۳ - آملی کورت. ۱۳۷۹ ص ۴۷

^۴ - Edda Bresciani, 1965- 311-329

جدول گاهنگاری مقایسه ای ایران و مصر از سلسله بیست و پنجم ۷۱۶ قبل از

میلااد تا سلسله سی و یکم - ۳۳۲ پیش از میلااد

ایران	مصر
۱- حکومت مادها در غرب ۲- حکومت ایلام در جنوب	۱- سلسله بیست و پنجم از ۷۱۶ تا ۶۵۶ ق.م
۱- حکومت مادها در غرب ۲- هخامنشیان (کوروش دوم ۵۵۰-۵۲۰ ق.م) ۳- کمبوجیه ۵۲۰-۵۲۲ ق.م	۲- سلسله بیست و هشتم از ۶۵۴ تا ۵۲۵ ق.م
امپراطوری هخامنشیان	۳- سلسله بیست و هفتم از ۵۲۵ تا ۴۰۴ ق.م
امپراطوری هخامنشیان	۴- اولین دوره حکومتی ایرانی مصر
۱- کمبوجیه از ۵۲۵-۵۲۲ ق.م ۲- داریوش اول از ۵۲۱-۴۸۶ ق.م ۳- خشایارشا از ۴۸۶-۴۶۶ ق.م ۴- اردشیر اول از ۴۶۵-۴۲۴ ق.م ۵- داریوش دوم از ۴۲۴-۴۰۴ ق.م	۱- کمبوجیه از ۵۲۵-۵۲۲ ق.م ۲- داریوش اول از ۵۲۱-۴۸۶ ق.م ۳- خشایارشا از ۴۸۶-۴۶۶ ق.م ۴- اردشیر اول از ۴۶۵-۴۲۴ ق.م ۵- داریوش دوم از ۴۲۴-۴۰۴ ق.م
اردشیر دوم از ۴۰۵-۳۵۹ ق.م	۵- سلسله بیست هشتم از ۴۰۴-۳۹۹ ق.م
اردشیر دوم از ۴۰۵-۳۵۹ ق.م	۶- سلسله بیست نهم از ۳۹۹-۳۸۰ ق.م
اردشیر دوم از ۴۰۵-۳۵۹ ق.م اردشیر سوم از ۳۵۹-۳۳۸ ق.م	۷- سلسله سی ام از ۳۸۰-۳۴۴ ق.م
اردشیر سوم از ۳۳۸-۳۳۶ ق.م آرسس از ۳۳۶-۳۲۸ ق.م داریوش سوم از ۳۲۵-۳۳۲ ق.م	۸- سلسله سی و یکم از ۳۴۳-۳۳۲ ق.م دومین دوره حکومت ایرانی مصر ۱- اردشیر سوم از ۳۳۸-۳۳۶ ق.م ۲- آرسس از ۳۳۶-۳۲۸ ق.م ۳- داریوش سوم از ۳۳۲-۳۲۵ ق.م

ناوسی^۶ (Naos) را حمل می کند که شامل چهره اوزیرس است و قد آن ۷۰ سانتیمتر و از ماده ای که از آن ساخته شده است سنگ سبز تیره است. سر، گردن و دست چپ مجسمه به صورت ناشیانه بعداً ترمیم و مرمت شده است. کتیبه روی تندیس جمعا ۴۸ ستون است و مطالب آن مستقل از یکدیگر نوشته شده است. که آخرین نوشته مربوط به اصلاح مدرسه سائیزس به فرمان داریوش اول است. که تاریخ تقریبی آن سال سوم حکومت داریوش اول در مصر بوده است.^۷

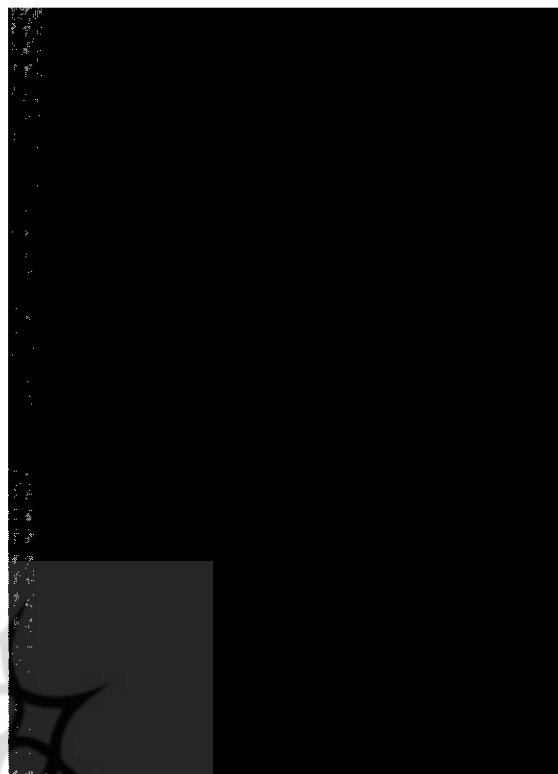
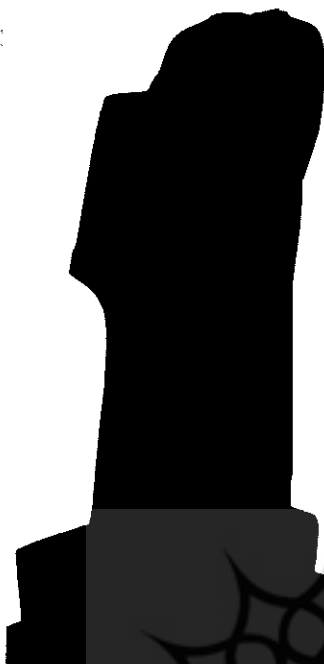
یافته های باستان شناختی برای آگاهی از این دوره تاریخی مهمترین سند باستان شناختی این دوره از تاریخ مصر در رابطه با فتح آن توسط کمبوجیه کتیبه های تندیس اودجاهورسنت است. که اکنون در موزه واتیکان نگهداری می شود. او پزشک دربار سلسله سائیزس و افسر بلند مرتبه و فرمانده نیروی دریائی مصر پیش از فتح مصر بوسیله کمبوجیه بوده است. مجسمه اودجاهورسنت، مرد ایستاده ای را نشان می دهد که لباسی بلند ی برتن دارد و در دستهایش

^۶ - ناوس (Naos) ضریح مخصوص بت یا محل نگهداری بت را می گویند

^۷ - G. Posener - 1936 - S1

^۵ - آملی کورت ۱۳۷۹ ص ۴۹

30.000 Jahre Neolithikum, die
Jagdzeit, des Neolithikum
und des Neolithikum
7. Den J. Völkerliche Museen

شکل ۲: مجسمه اودجاهورسنت در موزه واتیکان- روم بدون مرمت^{۱۰}

او که از کاوشهای باستان‌شناسی ماریت (Mariette) در ممفیس کشف شده است. سنگ قبر مذکور امروزه تحت شماره ۳۵۴ در موزه لور پاریس نگهداری می‌شود.^{۱۱} براساس کتیبه اودجاهورسنت، سیاست کمبوجیه در مصر عین‌الپیرو سیاست کوروش در بابل بوده است. یعنی تحکیم پیوند با نخبگان محلی، ابقای ایشان در مقام‌های بالا بهره‌برداری از آشنایی ایشان با آنها با شرایط محلی برای قبولاندن خود بعنوان فرمانروای خوب و ایفای نقش شاه مصر بصورت مناسب که از کمبوجیه انتظار می‌رفت. یعنی خدایان را گرامی داشته و هدایا و نذوراتی را اهدا کرده و معابد را حفظ نموده و عناوین و نام‌های تشریفاتی مصری

شکل ۱: مجسمه اودجاهورسنت در موزه واتیکان روم با سر و بازوی مرمت شده^۸

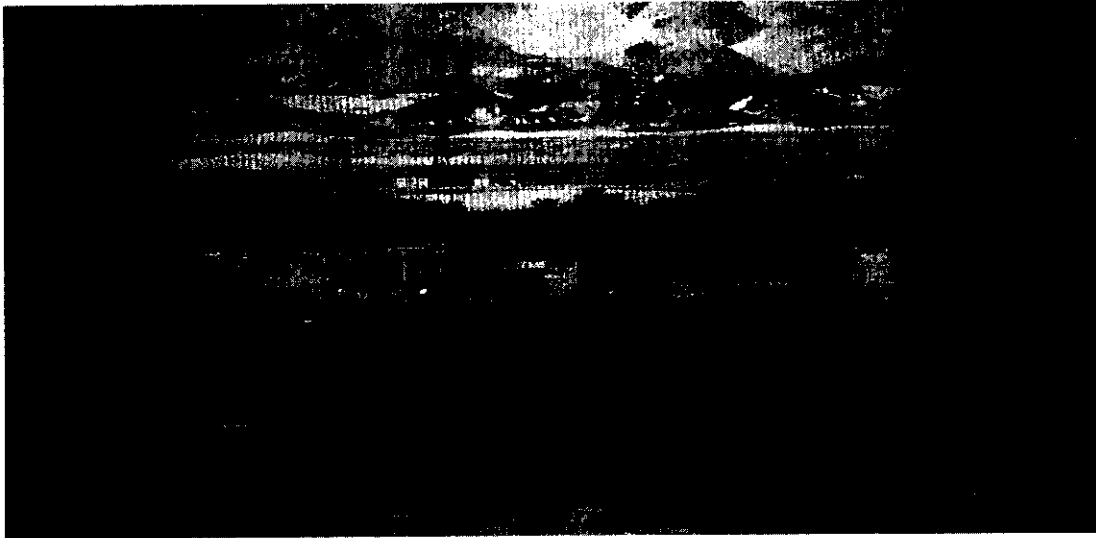
منابع یونانی از جمله هرودوت و استرابون، احتمالاً به خاطر دشمنی با ایران در دوره هخامنشی داشتند حوادث تاریخی این دوره را با تحریف بیان نموده و از کمبوجیه در مصر چهره‌ای بسیار خشن ارائه داده‌اند. چنانچه ادعا می‌کنند کمبوجیه معابد مصر را آتش زده و به خدایان مصری ضمن وارد کردن آسیب‌های آنها را به تمسخر گرفته است و آپیس گاو مقدس مصریها را کشته و جسد مومیایی شده آماسیس، پدر فرعون به اسارت درآمده^۹ مصری را سوزانده است.^۸ در صورتی که امروزه یافته‌های باستان‌شناسی در مصر خلاف این ادعا را به اثبات می‌رساند. مانند سنگ قبر و تابوت سنگی زیبای هدیه شده از طرف کمبوجیه به معبد سر آپیس در سال ششم حکومت

¹⁰ -Edda Bresciani, - 2002, S171

¹¹ - G. Posener, 1936- Sr.

⁸ - Walther Hinz 1976- S173

⁹ - Edda Bresciani, , 1965- 311-329

شکل ۳ - تصویر معبد هیبیس در مصر که همه یا بخش مهم آن توسط داریوش اول ساخته شده است.^{۱۲}

لمس کرد.^{۱۴} پس از مرگ کمبوجیه در سال ۵۲۲ پیش از میلاد بحران شورش ساتراپ‌های هخامنشی حداقل برای مدت یک سال دوام داشت. ولی سرانجام با کشته شدن گئومات مغ که به دروغ خود را بردیا جانشین کمبوجیه معرفی کرده بود و سرکوب شورش سایر مناطق داریوش در سال ۵۲۱ پ.م در ایران و سایر مناطق امپراتوری به سلطنت رسید. و همه این اتفاقات در سنگ نگاره بیستون بعنوان مهمترین اثر باستان شناختی دوره هخامنشی بشکلی از زبان داریوش بحالت نقش برجسته به تصویر کشیده شده است.^{۱۵} دوره حکومت داریوش اول مهمترین و با اهمیت ترین دوره تاریخی هخامنشیان است چرا که در این دوره بیشترین گسترش امپراتوری هخامنشی داشته و اصلاحات اداری و قضای مهمی در این دوره انجام شده است. و در این دوره محدوده امپراتوری از شمال و جنوب و شرق و غرب گسترش یافت. داریوش در مصر هم درگیر بحران سیاسی و عدم ثبات در این ساتراپ ایرانی بود. داریوش در مصر برای تحکیم حکومت خود نظام اداری و حکومتی را به وضع سابق در دوره فراغه برگرداند و همچنین حقوق و مزایای قدیمی

برای خود بپذیرد.^{۱۲} بنابراین تصویر کمبوجیه در منابع یونانی بخصوص در کتاب هردوت تصویر مهاجم بیگانه سنگدلی است که علاقه یا حساسیتی نسبت به عقاید اجتماعی و مذهبی مصریان ندارد. قابل قبول علمای تاریخ و باستان شناسان نیست و همانطور که بیان شد متون مصری مربوط به آن روزگار نیز این تصویر را تایید نمی کنند. چنانچه رویداد فتح مصر توسط کمبوجیه را اودجاهورسنت در کتیبه ای از تندیس واتیکان چنین شرح میدهد: (کمبوجیه شاه بزرگ همه سرزمینهای بیگانه به مصر آمد و او بر تمام سرزمین مصر چیره شد. او فرمانروای بزرگ مصر شد و سمت ریاست پزشکان را به من سپرد. او مرا در کنار خود به عنوان دوست و مدیر کاخ قرار داد. من باعث شدم که شاه اهمیت سائزس مرکز سلسله سائزس را به رسمیت بشناسد، و این جایگاه نایت بزرگ است مادری که رع را زایید. من باعث شدم شاه اهمیت و بزرگی معبد نایت را به رسمیت بشناسد. شاه مصر علیا و سفلی به سائزس آمد و رهسپار معبد نایت شد و همانند هر شاهی که قبلاً چنین کرده بود زمین را

¹² Joachim Willeitner. 2003. S24.

¹³ -- آملی کورت. ۱۳۷۹ ص ۵۱

¹⁴ - همان ماخذ. ۱۳۷۹ ص ۵۰

¹⁵ - هایده ماری کوخ ۱۳۷۱ ص ۱۸-۲۶

مکانهای مقدس وجوامع روحانی مورد تایید قرار داد.^{۱۶} بنا به کتیبه بیستون هنگامی که داریوش در بابل بود مصرمانند سایر ساتراپها دست به شورش زده بود تقریباً از حاکمیت سیاسی در حال خارج شدن بود که داریوش بدون هیچ گونه حادثه مهمی در سال ۵۱۸ پ.م دوباره کشور مصر را فتح و بر اوضاع مسلط شد. و پس از چند ماه اقامت در مصر به ایران بازگشت. داریوش در مصر به مقتضای سیاست مسالمت آمیز خود نسبت به پرستشگاهها و کاهنان آن سرزمین و نسبت به ایجاد و تعمیر بعضی بناهای مذهبی همت گماشت.^{۱۷} داریوش در مصر بصورت منظم و متناسب و با امتزاج فرهنگی دو تمدن (ایران و مصر) دستور ساخت معابد زیادی را صادر کرده بود چنانچه در کتبه های معابد در بوزیرس (Busirs) الکاب (Elkab) ادفو (Edfu) و معبد هیبیس به این مسئله اشاره شده است.^{۱۸}

ارتباط واحه الخارقه مصر با حکومت هخامنشیان در مصر
داریوش ضمن مسافرت به جنوب مصر و صحرای لیبی وارد واحه الخارقه شد. وی استانداران مقتنی ایرا را برای ایجاد قنوات به مصر آورد که بعضی از این قنات ها تا به امروز هم فعال بوده و در آبیاری منطقه مورد استفاده قرار می گیرند.^{۱۹} این واحه در صحرای غربی مصر قرار دارد و معمولاً در متون مصری بصورت عمومی به واحه جنوبی معروف است و شهر الخارقه که در دوره رومیها هبت نامیده می شد و این شهر در زبان یونانی هیبیس نامیده شده است و از قرون وسطی تا قرن هیجدهم این شه المیمون نامیده می شد که احتمالاً نام خود را از آمون اقتباس نموده است. واحه الخارقه در محدوده ۲۲۰ کیلومتری جنوب غربی آسیوت و در فاصله ۲۱۰ کیلومتری لکسور قرار دارد.^{۲۰} از پژوهشهای مهم باستان شناختی منطقه در این اواخر بررسی و کاوش یک هیئت باستانشناسی ایتالیای در سال ۱۹۸۰ میلادی بوده است که آنها ضمن بررسی

روشنند منطقه الخارقه برای یافتن ابرالات جنگی با استفاده از دستگاههای فلزیاب بودند همچنین این هیئت با حفاری در معبد Qasr Ghueida در نزدیکی معبد هیبیس کتیبه ای از داریوش اول هخامنشی را کشف کرد. و در جنوب واحه الخارقه در نزدیکی Qasr Dusch یک بنای خشتی هخامنشی با تعداد زیادی ظروف سفالی از قبیل کاسه های سفالی و کوزه های ذخیره آنوقه که بعضی از آنها دارای کتیبه ای از شاهان هخامنشی بودند بدست آوردند.^{۲۱} احتمالاً پس از مسافرت داریوش اول به منطقه واحه الخارقه دستور ساخت و ساز بناهای مذهبی از جمله معبد هیبیس را صادر می نماید. و امروزه با تحقیقات محدود باستان شناسی دوره حکومت ایرانیان یکی از اثرهای مهم معماری که بتوان در زمره بناهای هخامنشی در مصر مورد توجه قرار داد معبد آمن (Amon) است که داریوش در هیبیس (Hibis) در محلی بنام واحه بزرگ الخارقه در مغرب و جنوب غربی تب (Thebes) که اکنون لکسور (Luxor) خوانده می شود بنا نهاد. ساختمان معبد هیبیس که در محل مقبره قدیمتر و کوچکتر آمن ساخته شده است که امروزه به معبد هیبیس معروف است. ساخت این معبد تقریباً بیست سال از سال ۵۱۰ تا ۴۹۰ پیش از میلاد در دوره سلطنت داریوش اول طول کشیده است.^{۲۲} داریوش با ساخت معبد هیبیس در واحه الخارقه نقش برجسته های با صحنه های مختلف از جمله انجام مراسم عبادی سنتی مصریان و تغذیه شدن بدست خدایان مصری را به نمایش گذاشته است.^{۲۳} آنچه در متون مصری در رابطه با ساخت معبد هیبیس ذکر شده است این است که این معبد بوسیله داریوش اول هخامنشی بنا و دیوار نگاری شده است در زمان داریوش دوم هخامنشی ضمن نوسازی و مرمت تزیناتی هم به آن اضافه شده است.^{۲۴} این معبد دارای ۴۴ متر طول و ۱۹ متر عرض و ۸/۵ متر ارتفاع است و فضای کلی معبد به صورت شبیه به معابد مصری نظم و شکل

^{۱۶} - ویلفرید زایلر . ۱۲۸۰ص ۶۷

^{۱۷} - Erich.F.Schmidt,PersepolisI, 1953-P25

^{۱۸}-Gerd Gropp,1990- S46

^{۱۹} - Walther Hinz.,1976.S214

^{۲۰}-H.E.Winlock, ,1941 - P13-

^{۲۱} - Joachim Willeitner. 2003.S20

^{۲۲}- H.E.Winlock,P.32.

^{۲۳} - آملی کورت. ۱۲۷۹ص ۶۱

^{۲۴} - Otto Harrassowitz,B5-968-982

شکل ۴ : نمای طراحی شده قسمت جلو و ورودی معبد هیبیس در الخارقه مصر^{۲۵}

این کتیبه ها سرود روحانی آفتاب داریوش اول در چهارچوب درب این سالن قرار دارد.^{۲۷}

۳- یک سالن ورودی ستوندار معبد با چهار ستون که از سمت شمال و جنوب با دوانبار معین می کنند محل ممنوعه معبد و در ادامه سردابه و محل نگهداری مردگان و محل احترام اوزیریس و یک پله بطرف پشت بام هدایت می شود. در دیوار شمالی معبد سه درب وجود دارد. یکی به سالن ستوندار و یکی سالن قربانگاه و سومی به محراب یا محل نگهداری اشیا با ارزش معبد باز می شود.

۴- کنار محراب معبد در سمت غرب معبد در موقعیت طولانی دیوار محراب با نقش برجسته های مختلف تزیین شده است. این نقش برجسته ها مهمترین و اطلاعات ما در باره اساطیر قدیم مصر می باشند. آنها همه خدایان مصر را نشان می دهند که در این دوره

داده شده است. بر روی یک پاشنه برنزی درب معبد کتیبه ای بخط میخی با عبارت ((داریوش شاه شاهان)) وجود دارد که احتمالاً مربوط به داریوش دوم است که در سال ۴۲۴ قبل از میلاد معبد را بازسازی و تکمیل کرده است.^{۲۶}

ویژه گی های معماری معبد هیبیس

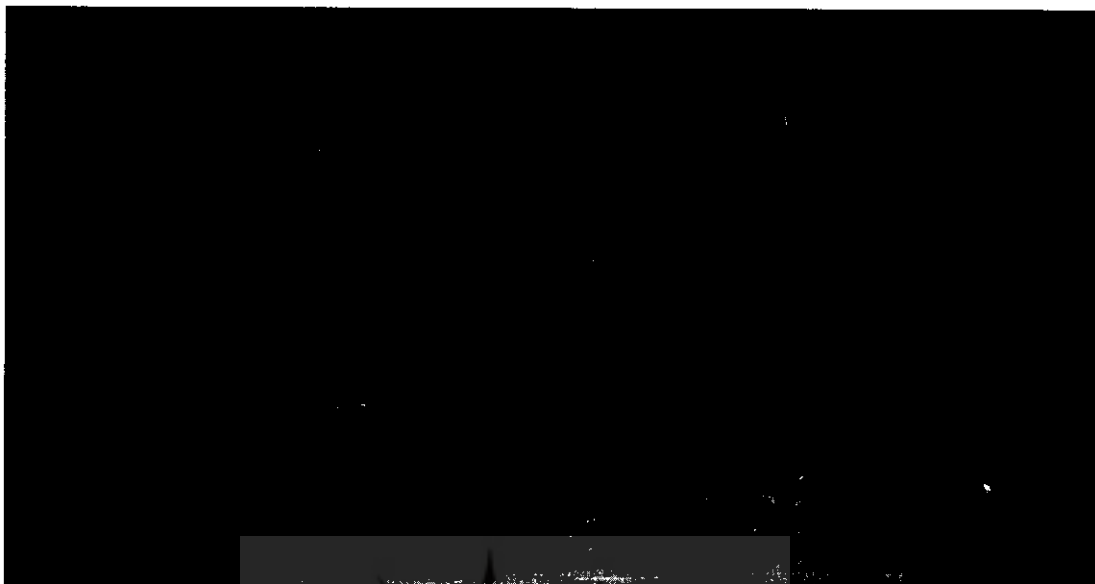
۱- یک سالن ستوندار با دوازده ستون با سر ستونهای بشکل نخل و گل ساخته شده اند و دیوارهای که با نقش برجسته ها و کتیبه های تزیین شده اند.

۲- یک سالن قربانی با دیوارهای پوشیده شده از نقش برجسته ها و متون مذهبی که نقش برجسته ها شاه را نشان می دهند که او به خدایان مختلف در معابد مصری کوزه پر از شراب هدیه می دهد و کتیبه ها دوسرود مذهبی از آمون را در بردارند که نیم آنها اسطوره ای و نیم دیگر خصوصیات فلسفی دارند. و یکی از

²⁵ - D. Arnold, , 1994 -S49

²⁶ - Walther Hinz.,1976 -S21۶

²⁷ - W.D.van.Wijngaarden, 1954,S68-72

شکل ۵- بخشی از سالن ستوندار معبد هیبیس در واحه الخارقه مصر

H1 و H2 و باقی مانده ورودی در دروازه اصلی ناتمام باقی می ماند.²⁹

۲- مرحله دوم: در این مرحله داریوش اول قسمتی از بنای ساخته شده ای قبلی معبدرا نوسازی می کند و در این زمان داخل ورودی اصلی معبد تزیین می شود و باقی مانده دروازه بجز دروازه قسمت M بطرف قسمت B و دیوار جداکننده بین M و N تکمیل می گردد. سپس قسمت H1 و H2 و همه دیوار غربی و پایه ستونهای رنگی بخش B تزیین می شود. به این فاز ستونهای چوبی کتیبه دار در کنار ستونهای بخش M و باقی مانده دروازه J پیدا شده است مربوط است.

۳- مرحله سوم: داریوش دوم بخش شمالی و جنوبی معبد را که در خارج محوطه قرار داشته است تزیین نموده و باقی مانده گذرگاه بخش M بطرف B کتیبه های روی گچبریهای معبد در مورد این نوسازی توضیح داده اند.

در حد اعلاي خود این موضوع را در شکلهاي مختلف به نمایش گذاشته اند.²⁸

نتایج تحقیقات باستان شناسی پروژه معبد هیبیس براساس گزارش نهایی پروژه باستان شناسی معبد هیبیس از تاریخ ۱۹۸۵ تا ۱۹۸۶ با استفاده از مدارک و کتیبه ها و دیوارنگاره های مخصوص مصری که به کارتوشه معروفند و فراعنه مصری در داخل این تزیینات بیضی شکل مفاهیم و خواسته های خود را بیان می کردند. و تحلیل دست اندرکاران این پروژه تحقیقاتی این بوده که مراحل ساخت معبد هیبیس در پنج مرحله انجام گرفته است.

۱- مرحله اول. از دوره پسا متیک دوم شروع می شود که معبد ساخته می شود و فضای آن تزیین می گردد اما قسمت های M و

²⁹ - EugeneCruz Uribe, 1987, 215-230

²⁸ - منبع قبلی صفحه ۶۸-۷۰

شکل ۶- نقشه و پلان معبد هیبیس بوسیله باستان شناسان پروژه معبد ۱۹۸۵-
۱۹۸۶ براساس ۵ مرحله ساخت آن

پادگانی هم در این شهر تاسیس شده بود. ساخت معبد هیبیس در این شهر توسط داریوش هم بهترین گواه اهمیت منطقه و شهر هیبیس در این دوره است. چنانچه بررسی و تحقیقات باستان شناسی نشان دهنده ساخت معابد کوچک دیگری توسط داریوش در این منطقه است.^{۳۱} خانم کارل میسولویچ (K. Mysliwiec) باستان شناس و نویسنده کتاب ((داریوش حاکم دوکشور ایران و مصر)) معتقد است: داریوش برای احترام به خدایان مصری تعدادی معابد را بنا نمود. از جمله معبد هیبیس که در واحه الخارقه بنا نمود که از مراکز مذهبی مصر آن زمان دور بود. این بنای پرستش قابل قیاس بابناهای پرستش ساکارال (Sakralobjekt) در دوره مصر بوده است و این معبد اهمیت خود را تا به امروز حفظ نموده است.^{۳۲}

۴- مرحله چهارم: آخوریس Achoris بخش مسقف ستوندار N را ساخت و همچنین دومجسمه در داخل آن برپانمود.

۵- مرحله پنجم: نکتانوس اول و دوم ورودی ستوندار Q را ساخته و تزیین نموده اند.^{۳۰}

از دلایل دیگر اهمیت منطقه در دوره اول حکومت هخامنشی (۵۲۲-۴۰۴ ق.م) موضوع تجارت و ارتباطات تجاری جنوب مصر با سودان و توسعه سیاسی هخامنشیان به لیبی بوده است. چنانچه در توسعه و گسترش راه تجاری مهم و طولانی از جنوب به شمال مصر بوجود آمد که در آن همیشه کاروانهای زیادی با اموال تجاری با ارزش در رفت و آمد بودند و چون این راه از منطقه الخارقه می گذشت و مرکز تجاری بزرگی در شهر هیبیس ایجاد شده بود و همچنین برای حمایت و حفاظت این تجارت

³¹-D.A.Aston, 1999-London 17-22-

³²-Karol Mysliwiec, S182 -

³⁰ - منبع قبلی

شکل ۷- دروازه اصلی ورودی معبد هیبیس که در دوره داریوش ساخته شده است.

در داخل حکاکی شده است که این تفکر از آنها قابل ردیابی و پی گیری است. در معبد هیبیس نام داریوش بر دیوارهای خارجی و بر ستونها حک شده اند از جمله روی ستون M و روی ستونهای شماره ۳۰ و ۳۴ و ۳۰ که کارتوشه های داریوش بر روی آنها حکاکی شده اند. کارتوشه های داریوش در معبد هیبیس در

کارتوشه های داریوش در معبد هیبیس

کارتوشه حکاکیهایی بیضی شکل از فراغه مصر است که همراه تصاویر و متون هیروگلیفی برای هدفی نوشته یا در بدنه دیوار یا مجسمه ای حکاکی شده باشد و این سنت قدیمی فراغه در تبلیغ و ارائه عقاید خودشان است. آنچه در معبد هیبیس قابل اثبات است اینکه نام داریوش بر روی بخش خارجی نوشته و همچنین

شکل ۸- یک کارتوشه بازمینه قرمز رنگ به نام داریوش اول بر روی دیوارهای معبد هیبیس

مواردی رنگ آ میزی شده‌اند که بعضا قرمز یا آبی کم‌رنگ بوده‌اند.^{۳۳} در تصویر شماره ۶ یک کارتوشه بانام داریوش اول که در دیوارهای معبد هیبیس حکاکی شده است نشان داده می‌شود.

تصاویر داریوش اول بر روی دیوارهای معبد هیبیس بر دیوارهای معبد هیبیس و نقشهای از داریوش اول هخامنشی بصورت استرلیزه شده و با سبک نقوش مصری ایجاد شده است. شاید علت استفاده از این سبک خاص در ارائه چهره عجیب غیر معمول از داریوش این بوده باشد که هنرمندان فرصت کافی برای ارائه بهتر و واقعی‌تر تصاویر را نداشته‌اند همچنین داریوش مدت طولانی در مصر اقامت نداشته و بیشتر در ایران بسر می‌برده است. از دلایل دیگر این کار مصریها در زمانهای قبل از این دوره شاهان و فراغنه خود را بصورت پیکره‌های خدایان منحصر بفرد حکاکی و مجسمه سازی

می‌کردند.^{۳۴} بر دیوارهای محراب معبد نقش برجسته‌های مختلفی بصورت تزیینی ایجاد شده است بر اساس اطلاعات ما از اساطیر مصری همه آنها خدایان مصری را نشان می‌دهند چرا که در این دوره از تاریخ مصر چنین تصاویر تعجب انگیز اسطوره‌ای بسیار متداول بوده است. از جمله در دیوارهای بیرونی معبد نقش برجسته‌های از داریوش اول هخامنشی دیده می‌شود که در حال آوردن قربانی به معبد باتشریفات خاص در مقابل خدایان ارائه شده است مخصوصا در ضلع غربی ساختمان معبد هیبیس و در روی دیوارها تصاویری از داریوش به شکل فراعنه مصری به نمایش گذاشته شده است.^{۳۵} معبد هیبیس در واحه الخارقه که برای آمون وقف شده است و در این معبد خدایان اسطوره‌ای مصری از قرنهای قبل با صحنه‌های که پرستش خدایان را بعنوان تبلیغات شاهی ایجاد نموده بودند. و در تمام این صحنه‌ها داریوش شاه هخامنشی را بعنوان فرعون مانند تصویر شماره ۷ به همراه خدایان مصری نشان

³⁴ - Gerd Gropp, 1990- S46

³⁵ - W. Wijngaarden, 1954, S.70.

³³ - EugeneCruz Uribe, 1985-1986 and Summer 1986 Field 1987, 215-230

شکل ۹ - تصویر داریوش اول در حال پرستش بر روی دیوار خارجی معبد هیبیس در واحه الخارقه^{۳۶}

هوروس Horus در کنار او قرار دارند نشان داده شده است.

هوروس با سر عقابی شکل و خدای دیگر با سر لک لک بعنوان توت خدای عقل و دانش در اسطوره شناسی مصری که هر دو پا های خود را بر زیر پایه تخت شاه تکیه داده اند.^{۳۸}

۲- در دومین صحنه تصویر داریوش (همانطور که در تصویر شماره ۹ می شود) در دو بخش مجزا نشان داده شده است که داریوش در هر کدام در سن متفاوتی داشته است او در حمایت ومهر خدای اسطوره ای مصر قرار گرفته است که احتمالا این خدای آمونت Amunt است که داریوش را برای حمایت در آغوش خود گرفته است.

داده اند . در این زمان باننشانه های نمادین وسمبلیک اتحاد دویبخش مصر علیا و مصر سفلا نیز نشان داده شده است.^{۳۷}

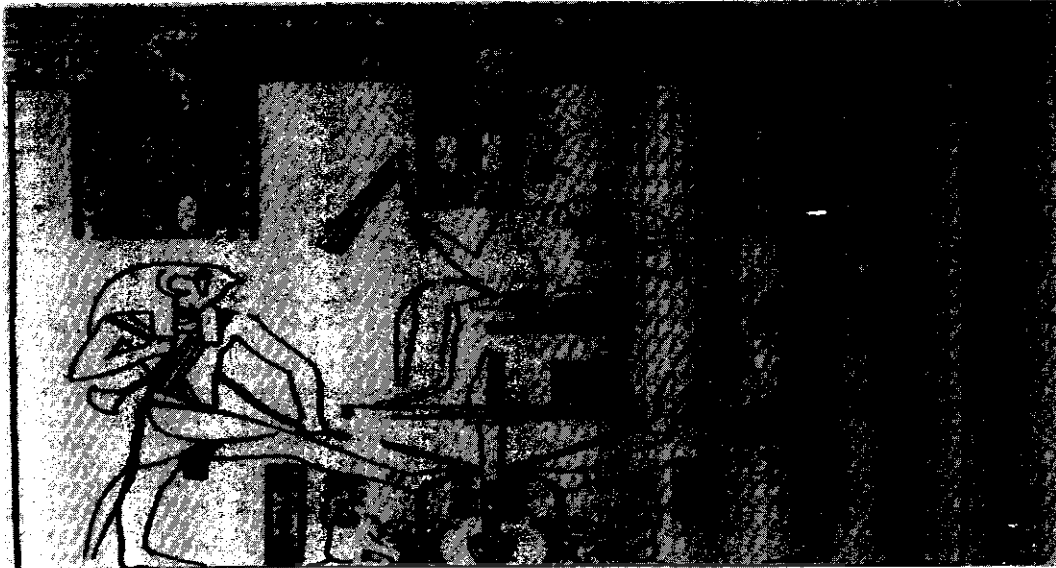
صحنه های از نقش برجسته وتصاویر داریوش بر دیوارهای معبد هیبیس

۱- در اولین صحنه از تصاویر داریوش اول در معبد هیبیس بعنوان سمبل ونمادی از دو کشور ایران ومصر بعنوان فرمانروای دوکشور که در آن داریوش بر روی یک تخت سلطنتی نشسته (مانند تصویر ۸) و خدایان هارزیس Harsiese

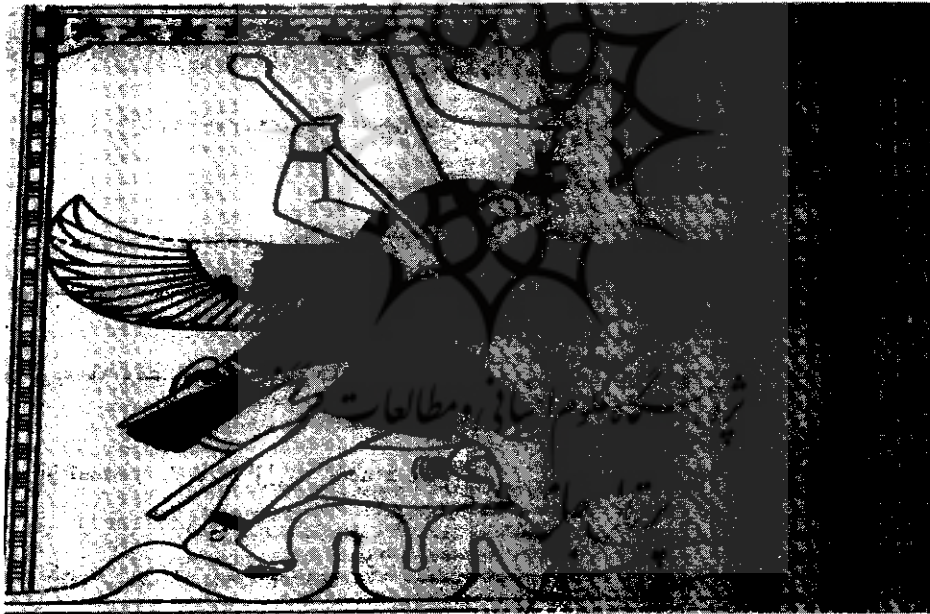
³⁶- Joachim Willeitner. 2003.S30

³⁷- K.Mysliwiec.1998,S.183

³⁸- K. Mysliwiec,1998,S.183.

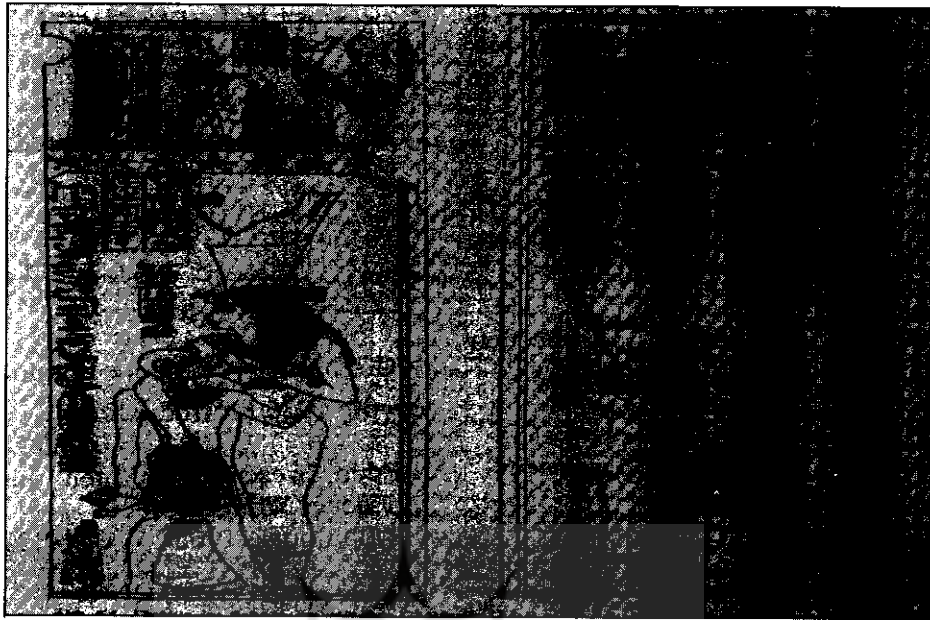
شکل ۱۰- تصویر داریوش بعنوان سمبل اتحاد مصر علیا و سفلی با خدایان
اسطوره‌ای^{۳۹}

۹- تصویر داریوش در حمایت خدای اسطوره‌ای مصر در معبد هیبیس واحه
الخارقه^{۴۰}

³⁹- K. Mysliwiec, 1998, S. 183.

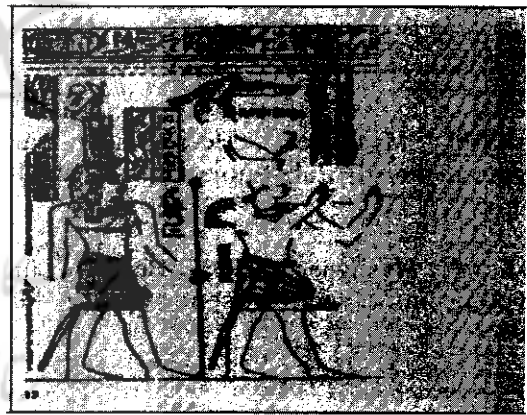
⁴⁰- K. Mysliwiec, 1998, S. 185.

شکل ۱۱- تصویر داریوش در شکل خدای اسطوره ای مصری در حال مبارزه با مار بزرگی دیده میشود.

تاجگذاری داریوش در طول سال ۴۹۶ پیش از میلاد است در شهر ممفیس پایتخت ساتراپ مصر و در نزدیک شهر هیبولیس شهر خدای خورشید (راع) انجام شده است.^{۴۱}

۴- در تصویر دیگری صحنه ای از داریوش هخامنشی را در چهره یکی از خدایان مصری با سری عقاب و تاج خدایان مصری در حال مبارزه با نیزه با مار بزرگی بنمایش گذاشته شده است. (قابل مشاهده در تصویر شماره ۱۱) همچنین این موجود افسانه ای که برای داریوش تصور شده است دارای بالهای گشاده و بزرگی که بصورت خاص تزیین شده است نشان داده شده است. و شیری هم در این مبارزه به داریوش کمک می کند. شاید بتوان گفت هنرمند مصری خواسته با این تصویر قدرت و اقتدار داریوش را بنمایش بگذارد.^{۴۲}

۱۰- تصویر داریوش در حال انجام مراسم تاجگذاری

۳- بر روی دیوار غربی معبد منتهی به محوطه پشت ساختمان معبد تصویری از شاه ایران در حال تاج گذاری نزد خدای اسطوره ای مصری (راع) Ra خدای خورشید که به طرز خاصی تزیین شده است. (قابل مشاهده در تصویر شماره ۱۰) این تصویر مراسمی است که چند سال پس از شروع ساختمان معبد انجام شده . و شاید یادآور مراسم

⁴¹- G.Gropp,19990,S.47

⁴²-K.Mysliwiec,1998,S.186-

منابع و ماخذ

- 8-H.E.Winlock, The Temple of Hibis in el Khargh Oasis. Part I. The Excavations, Metropolitan Museum of Art, Egyptian Expedition, Publications, XIII New York, 1941
- 9-Wolfgang Helck und Wolfhart Westendorf, Lexikon der Egyptology, Pyramidenbau-Steingefäße, Otto Harrassowitz. Wiesbaden, 5-1984
- 10-Dieter Arnold Lexikon der ägyptischen Baukunst -München: Zürich: Artemis-1994
- 11-W.D.van.Wijngaarden, Der Hibistempel in der Oase El- Chargeh in Zeitschrift ägyptische Sprache und Altertumskunde 1954
- 12-Eugene Cruz Uribe, Hibis Temple Project; Preliminary Report, 1985-1986 and Summer 1986 Field Seasons, Varia Egyptiaca San Antonio, 3, December 1987
- 13-D.A.Aston, the funerary archaeology of the Persian Period, Studies on Ancient Egypt in Honour of H.S. Smith, 1999. London 17-22
- 14-Karol Mysliwiec, Herr Beider Länder: Ägypten im 1. Jahrtausend v. Chr 1998- Mainz
- 15-Karol Mysliwiec, Herr Beider Länder: Ägypten im 1. Jahrtausend v. Chr Mainz-1998
- 1- ویلفرید زاپیل ۷۰۰۰ سلسل هنر ایران، موزه ملی ایران ۱۳۸۰ - تهران
- ۲- آملی کورت هخامنشیان. ترجمه مرتضی ثاقب فر انتشارات ققنوس ۱۳۷۹
- ۳- هایدیه ماری کوخ از زبان داریوش ترجمه دکتر پرویز رجبی تهران ۱۳۷۶
- 1- G. Posener, Premiere Domination Perse En Egypte 1936 (Introduction)
- 2-Edda Bresciani, Ägypten und Perserreich, in Fischer Weltgeschichte Hamburg, 1965- 311-329
- 3-Edda Bresciani, - An den Ufern des Nils 2002, Stuttgart.
- 4- Walther Hinz, Darius und die Perser, Eine Kulturgeschichte der Achämeniden, Baden-Baden 1976
- 5- Erich.F.Schmidt, Persepolis I, Structures. Reliefs. Inscriptions. The University of Chicago Oriental Institute Publications, Chicago, Illinois- 1953
- 6- Gerd Gropp, Ein Porträt des Königs Darius I. im Hibis- Tempel, Ägypten, Das Bildnis in der Kunst des Orients ; Abhandlungen für die Kunde des Morgenlandes, Stuttgart-1990
- 7-Joachim Willeitner, Die ägyptischen Oasen, Städte, Tempel und Gräber in der libyschen Wüste, Verlag Philipp von Zabern, Mainz, 2003